

Перспективою подальших досліджень є розробка моделі управління інноваційним розвитком регіонів, яка базується на використанні сучасних теорій регіоналістики, принципів адміністративно-територіального поділу й соціально-економічного районування країни, розвинутого нормативно-правового поля, удосконаленої ієрархії функцій системи управління та обґрунтування, що застосування такої моделі дозволить: уникнути дублювання функцій управління різними інституціями державного і регіонального підпорядкування та подолати територіальну асиметрію управлінської функції загалом; забезпечити узгодження зон впливу наукових центрів, інноваційних центрів та центрів соціально-економічного районування.

Література: 1. Жихор О. Б. Соціально-економічний вимір розвитку науки і науково-технічної діяльності в регіонах України : монографія / Жихор Олена Борисівна. – Львів : Ліґа-Прес, 2008. – 248 с. 2. Яворський М. С. Про один з підходів до утворення регіональних бізнес-інноваційних структур / М. С. Яворський // Інформація і ринок. – 1994. – № 2. – С. 31–32. 3. Кузнецова О. В. Экономическое развитие регионов: теоретические и практические аспекты государственного регулирования / О. В. Кузнецова. – М. : Эдиториал УРСС, 2002. – 309 с. 4. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/0/13958>. 5. Кондратьев Н. Д. Большие циклы конъюнктуры и теория предвидения : избр. тр. / Н. Д. Кондратьев ; [сост. Ю. В. Яковец]. – М. : Экономика, 2002. – 767 с. 6. Бернал Дж. Наука в истории общества / Бернал Дж. – М. : ИЛ, 1956. – 735 с. 7. Jaffe A. B. Innovation Policy and the Economy. Vol. 5. National Bureau of Economic Research / Adam B. Jaffe, Josh Lerner and Scott Stern. – Cambridge, Massachusetts : The MIT Press, 2005. – 272 p. 8. Твисс Б. Управление научно-техническими нововведениями. – М. : Экономика, 1989. – 217 с. 9. Якубовський М. Інфраструктура – фактор прискорення інноваційного розвитку промисловості / М. Якубовський, В. Щукін // Економіка України. – 2007. – № 2. – С. 27–38. 10. Giarratana M. The Role of MNCs in the Evolution of the Software Industry in India, Ireland and Israel / M. Giarratana, S. Torrisi, A. Pagano // From Underdogs to Tigers: The Rise and Growth of the Software Industry in Some Emerging Economies / A. Aurora and A. Gambardella, eds. – Oxford, UK : Oxford University Press, 2005. 11. Макконнелл К. Р. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. В 2 т. / К. Р. Макконнелл, С. Л. Брю; [пер. с англ.] – М., 1997. – Т. 2. 12. Regional Policy. Readings in Theory and Applications / ed. by J. Friedman and W. Alonso. – Cambridge : MIT Press, – 1975. – 830 p. 13. Kuznetz S. Modern Economic Growth: Rate, Structure, and Spread. – New Haven : Yale University Press, – 1996. 14. Sende P. M. Innovation Our Way to The Next Industrial Revolution / P. M. Sende, M. Carstedt // MIT Sloan Management Review. – 2001. – Winter. – P. 7. 15. Rogers E. M. Diffusion of innovations / E. M. Rogers. – 4th ed. – New York : The Free Press, 1995. – 519 p. 16. Краснокутська Н. В. Інноваційний менеджмент : навч. посібн. / Н. В. Краснокутська. – К. : КНЕУ, 2003. – 504 с.

Стаття надійшла до редакції
02.09.2010 р.

УДК 346.546.7:379.851 **Ольшанський О. В.**

СТВОРЕННЯ СПІЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ У ГАЛУЗІ ТУРИЗМУ – ДІЄВИЙ ЗАХІД ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНОГО КАПІТАЛУ

Анотація. Досліджено іноземний капітал в економіці країни. Визначено сутнісні характеристики та особливості спільних підприємств. Розглянуто переваги та недоліки залучення іноземного капіталу у формі створення спільних підприємств у галузі туризму.

Анотация. Исследован иностранный капитал в экономике страны. Определены существенные характеристики и особенности совместных предприятий. Рассмотрены преимущества и недостатки привлечения иностранного капитала в форме создания совместных предприятий в сфере туризма.

Annotation. The foreign ownership in the economy of the country is studied. Substantial characteristics and features of joint ventures are determined. The advantages and disadvantages of foreign capital in the form of joint ventures in tourism are considered.

Ключові слова: іноземний капітал, спільні підприємства, туризм, національна економіка.

Інтеграція України до світової системи господарювання є важливою умовою виходу на нові ринки збуту та зміцнення конкурентних переваг вітчизняних туристичних підприємств. Цей процес передбачає широке залучення й використання іноземного капіталу, що зумовлено недостатнім обсягом внутрішніх інвестицій, особливо у сферу туризму, що відзначається незадовільною конкурентоспроможністю з іноземними аналогами. Перспективи успішної роботи багатьох вітчизняних туристичних підприємств та ефективність національної економіки загалом значною мірою залежать від рівня та якості управління процесом залучення іноземного капіталу, що проявляється у формах та методах залучення і використання іноземних інвестицій. Однією з таких форм, як свідчить досвід розвинених країн, є створення спільних підприємств у галузі туризму.

Методика, теоретичні та практичні аспекти залучення іноземного капіталу у формі створення спільних підприємств у галузі туризму розглядалися як вітчизняними, так й іноземними вченими, але з-поміж цього є певні особливості, що потребують подальшого дослідження. Проблемами створення і функціонування спільних підприємств на сучасному етапі розвитку займалися О. Хитра, Жень Фей, В. Александрова, М. Гороховатська, Н. Гнатюк та ін. На значну увагу заслуговують дослідження перспектив розвитку спільних підприємств зарубіжних вчених Р. Кейвза, Дж. Данінґа, Р. Лінча, П. Кіллінґа, К. Фея, Е. Янґера, Дж. Стопфорда, Л. Уелса та ін.

Метою статті є виділення позитивних сторін функціонування іноземного капіталу в національній економіці, визначення спільних підприємств, розкриття переваг зазначеної форми функціонування іноземного капіталу, вивчення проблеми, створення спільних підприємств у галузі туризму; визначення методологічних засад ефективності створення та діяльності спільних підприємств.

Важливе значення для розвитку економіки України має залучення іноземного капіталу. Обсяги залучення капіталу у формі прямих іноземних інвестицій демонструють, що Україна поки не може успішно конкурувати на міжнародних ринках капіталу. Загальний обсяг капіталу, внесеного у статутний фонд вітчизняних підприємств України у формі прямих іноземних інвестицій станом на 1 липня 2009 р., склав 24 171,8 млн дол. США, що втричі менше ніж в економічно розвинених країнах [1].

У цілому позитивні сторони функціонування іноземного капіталу проявляються в таких аспектах:

1) економічний – сприяє економічному зростанню, завдяки збільшенню зовнішньої торгівлі, та робить позитивним сальдо платіжного балансу країни;

2) загальнодержавний – конкурентоспроможність вітчизняних товарів на світових ринках і наближення їх якісних параметрів до світового рівня;

3) соціальний – зростання заробітної плати та соціальних виплат, покращення умов праці та її мотивація;

4) фінансовий – зростання податкових надходжень бюджету;

5) нормативно-правовий – прийняття законодавчих актів, що регламентують податкову, митну, інвестиційну, кредитну та амортизаційну політику, зближуючи з положеннями міжнародних стандартів;

6) науково-передовий – передбачає впровадження у реальне життя науковомістких та ресурсозберігаючих технологій, що ввозять на територію держави;

7) інфраструктурний – збільшення числа інститутів, які забезпечують потреби населення, задовольняючи послугами виробничого та невиробничого характеру;

8) політичний – довіра з боку окремих іноземних суб'єктів та держав, підвищення іміджу держави.

Залучення іноземного капіталу у сферу туризму несе із собою низку проблем, які становлять потенційну загрозу національній безпеці. Небезпека, яку несуть іноземні інвестори, може проявлятися у тих частинах, що передбачають вкладення іноземних активів у стратегічно важливі для держави сектори економіки, недотримання екологічних норм, ведення nepрозopих правил поведінки на вітчизняних ринках, наслідування недобросовісної конкуренції та придушення національних виробників аналогічної продукції та послуг.

З іншого боку, підприємства з іноземним капіталом є прогресивною формою господарювання, інструментом формування ринкових відносин в економіці України. Вони, як форма міжнародного співробітництва, здійснюють вагомий вплив на інтеграційні процеси у світову систему господарювання. До організаційних форм підприємств з іноземним капіталом, які з правового поля є найбільш поширеними, необхідно вважати: спільне підприємство, підприємство, статутний капітал якого на 100 % становлять іноземні активи; відділення та представництва, що не є юридичною особою та повністю підвладні материнській компанії, яка знаходиться за кордоном.

Вивчення досвіду розвинених країн у галузі залучення іноземних інвестицій дає змогу акцентувати, що найбільш чітко вираженою та прозорою формою участі іноземних інвесторів у вітчизняному бізнесі є створення спільних підприємств.

На сьогодні поняття і статус спільного підприємства визначається Законом України "Про зовнішньоекономічну діяльність", згідно з яким спільні підприємства є самостійними учасниками зовнішньоекономічних відносин і відповідно до статті 1 цього Закону визначаються як підприємства, які базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів

господарської діяльності, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів та ризиків [2].

Згідно з Господарським кодексом України (стаття 63) така організаційна форма підприємств, як спільні, не вживається, а лише трактується визначення підприємства з іноземними інвестиціями, у разі якщо в статутному фонді підприємства іноземна інвестиція становить не менш як десять відсотків. В іншому аспекті підприємство, у статутному фонді якого іноземна інвестиція становить сто відсотків, вважається іноземним підприємством [3].

Стаття 3 Закону України "Про режим іноземного інвестування" визначає, що однією із форм здійснення іноземного інвестування в Україні є часткова участь іноземних інвесторів у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств [2].

Спільні підприємства – це одна з форм найпрогресивніших комплексних форм довготермінового економічного, науково-технічного співробітництва, що ґрунтується на об'єднанні спільних інтересів, капіталів, раціоналізаторських пропозицій, маркетингових досліджень іноземних та вітчизняних підприємств та доповнює торгово-економічні відносини [4].

Спільне підприємство – це особлива форма співпраці, яка передбачає об'єднання та спільне використання матеріально-фінансових ресурсів партнерів і функціонує як єдиний економічний механізм. На основі вищевказаних визначень спільне підприємство можна визначити як підприємство, що є юридичною особою, і частину статутного капіталу становить іноземний капітал.

Створенню спільних підприємств у сфері туризму передують економічна вигода, що носить матеріально-речовий та загальнонаціональний ефект. Тому створення спільних підприємств у сфері туризму потребує визначення принципових підходів, для досягнення компромісу та узгодженості, що передують економічному ефекту.

Основними завданнями, що стоять перед економічними суб'єктами на початковому етапі створення спільних підприємств у сфері туризму, є: розподіл часток у статутному фонді з метою недопущення більшої кількості голосів зі сторони іноземних бізнесменів; розміри можливого кредиту, що будуть надані суб'єктами господарювання у разі нестачі статутного капіталу; визначення кола споживачів, ринків збуту, обсягів продажу та цінових меж; встановлення принципів поділу прибутку на капіталізовану та споживчу частини; розробка системи оплати та мотивації праці; складання тактичних та стратегічних цілей ведення бізнесу.

Перешкодами на шляху створення спільних підприємств у сфері туризму в Україні є недостатні розробки податкової, амортизаційної та інвестиційної політики. Ці чинники мають місце в застосуванні певних стимулів та важелів впливу на інвестиційні позиції іноземців, оскільки, як показує досвід, іноземних бізнесменів більшою мірою цікавлять підприємства, статутний капітал яких на 100 % належатиме їм, і управлінські функції безпосередньо здійснюватимуться без узгодження з українськими підприємцями чи інвесторами.

На рівні відносин двох інвесторів (іноземної та національної сторони) найбільш поширеною проблемою є нездатність керівництва туристичного підприємства розробити стратегію його розвитку, обґрунтувати бізнес-план, надати конкретні фінансові пропозиції. Перед іноземним інвестором постають такі проблеми: перевірка правдивості наданої інформації, правильного оформлення документації, відповідності документації чинному законодавству, професіоналізму керівників підприємства, складність отримання необхідної інформації від персоналу підприємства.

Потенційні переваги та недоліки залучення іноземного капіталу у формі створення спільних підприємств у галузі туризму відображено в таблиці.

Таблиця

Переваги та недоліки створення спільних підприємств у галузі туризму

Практично-прагматичні вигоди для країни-реципієнта	Переваги зазначених вигід	Недоліки досягнення певного ефекту окремо взятого суб'єкта (СП)
1. Об'єднання збутових каналів	Збільшення обсягів реалізації, зниження витрат на рекламні послуги	Низький рівень інформованості, що заважає прийняттю правильних рішень маркетингової діяльності, недосконалість транспортної мережі
2. Об'єднання виробничих можливостей, технологічних процесів, циклів	Виробництво високоякісної, конкурентоспроможної продукції	Проблеми митного оформлення ввезення на територію України технологій та обладнання
3. Поєднання спільних зусиль щодо проведення науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт	Інноваційний розвиток регіону, країни в цілому	Недостатність ліквідних активів для швидкого впровадження новизни
4. Обмін досвідом здійснення управлінських функцій, регулювання трудових відносин у колективі	Збільшення рівня виробітку, підвищення, покращення атмосфери в колективі і зацікавленості працівників у кінцевому результаті	Відсутність кваліфікованих працівників для досягнення поставлених завдань, низький рівень освітнього потенціалу в регіоні
5. Утворення єдиної ресурсної ніші	Покращення умов постачання на більш вигідних умовах, з меншими фінансовими витратами	Нестабільність цін на матеріальні ресурси; порушення умов договорів з боку постачальників
6. Об'єднання інвестиційних ресурсів (кошти, внесені у статутний капітал різними за національною приналежністю суб'єктами)	Розподіл ризиків у разі можливих втрат	Відсутність механізму реалізації податкової, амортизаційної, інвестиційної та кредитної політики, високий ступінь відповідальності національних інвесторів перед іноземними

Перевагами спільних підприємств у галузі туризму на сучасному рівні розвитку економічної системи є: по-перше, вони допомагають вирішити важливе завдання створення ефективного власника в цей період, який забезпечує ринкову поведінку з прямим доступом до світового ринку; по-друге, створюється можливість надходження сучасного управлінського досвіду; по-третє, спільні підприємства в галузі туризму мають потенціальні можливості досягти таких витрат та якості продукції, за яких вона буде конкурентоспроможною на світовому ринку. Шляхом створення спільних підприємств у сфері туризму Україна мала б змогу подолати технологічне відставання, одержати нові технології та ноу-хау. Капітал, залучений у такій формі, доцільно спрямовувати у наукомістке виробництво.

У подальшому значну увагу необхідно приділити результатам роботи спільних підприємств галузі туризму в

Україні, їх впливу на ВВП, потенціал економічного зростання України та окремо взятого регіону. Важливо в перспективі детальніше ознайомитись з процесом створення та діяльністю спільних підприємств у країнах ЄС і дослідити, наскільки дієвим є такий механізм в Україні.

Література: 1. <http://www.ukrstat.gov.ua>. 2. <http://zakon.rada.gov.ua/>. 3. <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>. 4. Мальська М. Міжнародний туризм і сфера послуг / М. Мальська, Н. Антонюк, Н. Ганич. – К. : Знання, 2008. – 661 с. 5. Холлоуей Дж. К. Туристичний бізнес / Дж. К. Холлоуей, Н. Тейлор ; пер. з 7-го англ. вид. – К. : Знання, 2007. – 798 с.

*Стаття надійшла до редакції
14.09.2010 р.*

УДК 388.48:640.41

Герасименко В. Г.

ЕКСПРЕС-АНАЛІЗ ЯКОСТІ ТА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА КУРОРТНОГО МІСТА

Анотація. Обґрунтовано можливість і необхідність використання методів стратегічного аналізу для визначення конкурентоспроможності готелів різного типу на прикладі готельного господарства м. Одеси. Розглянуто можливі шляхи підвищення конкурентоспроможності готелів міста.

Аннотация. Обоснованы возможность и необходимость использования матричных методов стратегического анализа для определения конкурентоспособности гостиниц различного типа на примере гостиничного хозяйства г. Одессы. Рассмотрены возможные пути повышения конкурентоспособности гостиниц города.

Annotation. The possibility and necessity of the use of the strategic analysis matrix methods for defining (evaluating) competitiveness of the city hotels of different types are based on the example of the hotels industry of Odessa. Possible ways of increasing competitiveness of the city hotels are observed.

Ключові слова: готельне господарство, привабливість ринку, конкурентна позиція, стратегічний аналіз.

Готельне господарство вважається найважливішим елементом туристичного бізнесу, а туризм, у свою чергу, – одним із напрямків реалізації готельних послуг. На сьогоднішній день в Україні працює майже 1 300 готелів. Найбільша частина підприємств готельного господарства розташована в м. Києві (9 % від загальної кількості), Дніпропетровській (8,6 %) області, Автономній Республіці Крим (6,4 %), Львівській (6,3 %), Луганській (5,9 %), Одеській (5,7 %) областях, що пов'язано з високим рівнем індустріального розвитку зазначених територій, наявністю значних туристично-рекреаційних